

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу та гостинності

Допускається до захисту

“ ____ ” _____ 2025р.

В.о. зав. кафедри _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студента **Панюша Юрія Івановича**

на тему:

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ КАРПАТ

на присвоєння кваліфікації – **Бакалавр з туризму**

Керівник роботи _____ к.ю.н., доцент Фартушок Назар Богданович

Львів – 2025

Міністерство освіти і науки України

**Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького**

Факультет економіки і менеджменту

Кафедра туризму

ОС Бакалавр

Спеціальність 242 Туризм і рекреація

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

“___” _____ **2024 року**

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Панюш Юрію Івановичу

1. Тема роботи: «Розвиток туризму в сільській місцевості Карпат»

керівник роботи к.ю.н., доцент Фартушок Н.Б., затверджена наказом
вищого навчального закладу від «___» _____ 2024 року № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) травень 2025 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) – *робота буде виконуватись на підставі
даних туристичних підприємств і Державної служби статистики України
та їх регіональних відділень.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити): *ознайомитись з суттю сільського туризму та особливостями
його видів та стану, проблем та викликів розвитку в сільській місцевості*

Карпат, виявити ключові проблеми та подати пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком туризму на сільських територіях Карпатського регіону.

5. Перелік графічного матеріалу – у роботі будуть представлені таблиці, рисунки, світлин.

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вступ	01.12.2024 р.	
2	Огляд наукової та патентної літератури	01.01.2025 р.	
3	Вивчення методів досліджень, побудова інструментів дослідження та збір даних	10.03.2025 р.	
4	Опрацювання результатів досліджень	10.05.2025 р.	
5	Формування висновків та підготовка роботи до захисту	15.05.2025 р.	

Студент _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Панюш Ю.І. Розвиток туризму в сільській місцевості Карпат:

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: (242 «Туризм і рекреація») / ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. Кафедра туристичного бізнесу та гостинності. Наук. кер.: Н.Б. Фартушок, к.ю.н., доцент,. Львів, 2025. 55 с.

У роботі розглядаються теоретичні та практичні аспекти функціонування і розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні. Метою є аналіз теоретичних засад, законодавчої бази, сучасного стану та перспектив галузі, а також виявлення основних проблем і шляхів їх подолання для забезпечення сталого розвитку сільського туризму. Робота складається з двох розділів. У першому розділі висвітлюється сутність сільського туризму, його види та відмінності від інших форм туризму. Також проаналізовано законодавчу базу та державну політику у сфері сільського туризму, визначено передумови розвитку галузі в Карпатському регіоні. У другому розділі проведено аналіз сучасного стану сільського туризму, виявлено основні проблеми, виклики та окреслено перспективи й напрями вдосконалення туризму в сільській місцевості Карпат.

Ключові слова: туризм, сільська місцевість, сільський туризм, Карпатський регіон, стратегія.

ANNOTATION

Panyush Y.I. Development of tourism in the Carpathian countryside:

Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education: (242 "Tourism and Recreation") / LNUHRS named after S.Z. Hzhyskyi. Department of Tourism Business and Hospitality. Scientific supervisor: N.B. Fartushok, Candidate of Law, Associate Professor. Lviv, 2025. 55 c.

The paper deals with theoretical and practical aspects of the functioning and development of rural tourism in the Carpathian region. The purpose is to analyze the theoretical foundations, legislative framework, current state and prospects of the industry, as well as to identify the main problems and ways to overcome them to ensure sustainable development of rural tourism. The paper consists of two sections. The first section highlights the essence of rural tourism, its types and differences from other forms of tourism. It also analyzes the legislative framework and state policy in the field of rural tourism, and identifies the prerequisites for the development of the industry in the Carpathian region. The second section analyzes the current state of rural tourism, identifies the main problems and challenges, and outlines the prospects and directions for improving tourism in the rural areas of the Carpathians.

Keywords: tourism, rural areas, rural tourism, Carpathian region, strategy.

© Ю. І. Панюш 2025

© ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку сільського туризму	8
1.1. Сутність і поняття сільського туризму.	8
1.2. Законодавча база та державна політика у сфері сільського туризму	15
1.3. Передумови розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні	21
РОЗДІЛ 2. Аналіз сучасного стану і перспектив розвитку сільського туризму в Карпатах	26
2.1. Стан сільського туризму в Карпатському регіоні	26
2.2. Проблеми та виклики у сфері сільського туризму	37
2.3. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення туризму в сільській місцевості Карпат	44
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Сільський туризм у Карпатах є одним із ключових напрямів розвитку туристичної індустрії України, що має значний потенціал не лише для економічного зростання регіону, а й для збереження природної та культурної спадщини. У сучасних умовах, коли глобалізація призводить до втрати унікальних локальних особливостей і традицій, сільський туризм виступає ефективним інструментом збереження самобутності територій, розвитку місцевих громад та стимулювання сталого розвитку. Карпатський регіон, завдяки своїй багатогранній природній красі, етнокультурній різноманітності і багатій історії, є ідеальним середовищем для формування і розвитку сільського туризму, що поєднує відпочинок, пізнання і участь у місцевому житті.

Проблематика дослідження полягає в тому, що незважаючи на великий потенціал і зростаючий інтерес до сільського туризму, Карпатський регіон стикається з низкою викликів, які стримують повноцінний розвиток галузі. Серед них — недостатня нормативно-правова підтримка, обмеженість інфраструктури, сезонність туристичних потоків, екологічні ризики, а також соціально-економічні проблеми місцевих громад. Враховуючи сучасні тенденції у світовому туризмі, що передбачають сталий розвиток, екологічність, активну участь місцевого населення та застосування інноваційних технологій, виникає необхідність комплексного дослідження стану і перспектив сільського туризму саме у Карпатах.

Метою цієї кваліфікаційної роботи є всебічний аналіз теоретичних основ, законодавчої бази, сучасного стану та перспектив розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні, а також визначення основних проблем і шляхів їх подолання для забезпечення сталого розвитку галузі.

Для досягнення поставленої мети у роботі поставлено такі завдання: дослідити поняття і сутність сільського туризму; проаналізувати нормативно-правову базу і державну політику у сфері сільського туризму;

вивчити передумови і специфіку розвитку сільського туризму у Карпатах; здійснити аналіз сучасного стану галузі; виявити основні проблеми і виклики; визначити перспективи розвитку і розробити рекомендації щодо удосконалення туристичної діяльності в регіоні.

Об'єктом дослідження є сільський туризм як явище туристичної діяльності в Карпатському регіоні. Предметом — теоретичні, нормативно-правові та практичні аспекти розвитку сільського туризму у цьому регіоні, його сучасний стан, проблеми і перспективи. Методологічною основою роботи стали системний підхід, методи аналізу і синтезу, порівняння, статистичного та економічного аналізу, а також узагальнення практичного досвіду.

Структурно кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел. Перший розділ присвячений теоретичним основам сільського туризму, включаючи аналіз поняття, законодавчу базу та передумови розвитку у Карпатах. Другий розділ містить аналіз сучасного стану сільського туризму в Карпатському регіоні, виявлення проблем і викликів, а також оцінку перспектив розвитку і розробку пропозицій щодо удосконалення туристичної діяльності.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність і поняття сільського туризму

Сільський туризм є багатогранним явищем, яке охоплює різноманітні аспекти господарського, соціального, виховного, культурного і природоохоронного характеру. Його характерна сутність полягає у наданні туристичних послуг у сільській місцевості, де відвідувачі мають змогу не лише відпочити в екологічно чистому середовищі, але й зайнятися рекреацією, ознайомитися з традиціями, побутом, звичаями та способами господарювання місцевого населення. Сільський туризм формується на перетині інтересів мешканців села, туристів та державної політики регіонального розвитку, створюючи нові можливості для підвищення якості життя в сільській місцевості. Основна ідея цього виду туризму — використання автентичного потенціалу сільської території як ресурсу для формування привабливого туристичного продукту, що включає природне довкілля, локальну культуру, етнографічні особливості, традиційне харчування, ремесла і стиль життя.

Основним ресурсом розвитку сільського туризму є природні й антропогенні ресурси села (табл.1.1.). Чисте повітря, мальовничі пейзажі, наявність водних об'єктів, лісів, гірських масивів, а також відсутність промислового навантаження — це ключові фактори, які приваблюють туристів до сільської місцевості. Окрім цього, важливу роль відіграє збережена етнокультурна ідентичність сільських громад, яка проявляється у традиційному одязі, архітектурі, обрядах, звичаях і місцевій кухні. Саме у Карпатському регіоні збереглися численні елементи нематеріальної культурної спадщини, які є потужним магнітом для туристів як з України, так і з-за кордону.

Таблиця 1.1. Ресурси сільського туризму

Ресурси сільського туризму	Опис	Вплив на розвиток туризму
Природні ресурси	Чисте повітря, ліси, гори, водойми	Приваблюють туристів, створюють екологічно чисте середовище
Культурні ресурси	Традиції, ремесла, фольклор	Формують автентичний туристичний продукт
Антропогенні ресурси	Туристична інфраструктура, садиби	Забезпечують комфорт і доступність туристичних послуг
Соціально-економічні ресурси	Місцеве населення, підприємництво	Сприяють розвитку малого бізнесу і зайнятості

Джерело: на основі [11; 28]

Роль сільського туризму як інструмента сталого розвитку набуває дедалі більшого значення в умовах глобальних змін клімату, урбанізації та соціально-економічних дисбалансів. Уряди багатьох країн, зокрема європейських, включають сільський туризм до національних стратегій розвитку сільських територій. Успішне функціонування цього сектору сприяє збереженню традиційних форм господарювання, зменшенню безробіття, зміцненню соціальної згуртованості, розвитку інфраструктури, а також запобігає депопуляції сільської місцевості. За таких умов сільський туризм виступає не лише як форма відпочинку, а як механізм соціальної інтеграції, екологічного виховання та регіонального розвитку.

Слід зауважити, що сільський туризм є міждисциплінарним поняттям, яке досліджується в межах географії, економіки, соціології, культурології, екології та права. Кожна з цих наук формує певний підхід до розуміння сутності явища. Наприклад, економічний підхід акцентує увагу на розвитку малого підприємництва, створенні робочих місць, наповненні місцевих бюджетів, тоді як соціологічний — на ролі туризму у трансформації соціальної структури сільського населення, зміні цінностей та способу життя. Екологічний аспект охоплює збереження природних ландшафтів,

раціональне використання ресурсів, мінімізацію антропогенного навантаження, формування екосвідомості.

У міжнародній практиці сільський туризм класифікується як одна з форм альтернативного або «м'якого» туризму, який протиставляється масовому комерційному туризму, орієнтованому на великі туристичні потоки та інтенсивне використання ресурсів. Альтернативний туризм розглядається як більш стійкий, екологічно безпечний, культурно чутливий та соціально відповідальний. У цьому контексті сільський туризм має високу додану вартість, адже пропонує унікальний досвід, автентичність, персоналізований сервіс, контакт із природою та культурною спадщиною.

В Україні сільський туризм почав розвиватися в 90-х роках ХХ століття як реакція на економічні труднощі сільських громад, що виникли у зв'язку з розпадом колективного сільського господарства та скороченням державної підтримки аграрного сектору. Громадяни, які залишилися без стабільної роботи, почали шукати нові джерела доходу. Згодом, завдяки підтримці міжнародних організацій, місцевих ініціатив та законодавчих зрушень, сільський туризм перетворився на важливий елемент стратегії розвитку сільських територій. Проте, незважаючи на певні успіхи, галузь залишається фрагментованою, із нерівномірним розвитком у регіонах, що обумовлено різницею в природно-географічних умовах, транспортній доступності, маркетинговому супроводі, кадровому потенціалі.

Сільський туризм у сучасних умовах інтегрується з іншими видами туризму, зокрема екологічним, культурним, пригодницьким, гастрономічним. Це дає змогу створювати комбіновані туристичні продукти, які задовольняють потреби різних цільових аудиторій. Наприклад, туристи можуть одночасно взяти участь у кулінарному майстер-класі, відвідати етнографічний музей, здійснити піший похід чи веломаршрут, поселитися у хаті з елементами традиційної архітектури та скуштувати страви локальної кухні. Такий підхід дозволяє диференціювати пропозицію, підвищити

конкурентоспроможність регіону, стимулювати розвиток суміжних сфер — транспорту, IT-сервісів, дизайну, освіти.

У цьому контексті важливим стає формування чіткого понятійного апарату та системи показників, що дозволяє оцінювати рівень розвитку сільського туризму, його ефективність, сталий вплив на громади. Потрібне також гармонізоване законодавче забезпечення, яке враховує специфіку цього виду діяльності, підтримку місцевих ініціатив, доступ до фінансових інструментів, спрощення дозвільних процедур, просування українського сільського туризму на міжнародному ринку. Питання розвитку сільського туризму має розглядатися не лише в економічному, але й у культурному, освітньому та екологічному аспектах, адже це явище формує нову парадигму взаємодії людини з природою і суспільством.

Історичний розвиток сільського туризму є невід’ємною частиною еволюції суспільства, що прагнуло відновлення духовного й фізичного балансу шляхом втечі з міського середовища до природи. Ще в XIX столітті у країнах Західної Європи почали формуватися перші елементи організованого сільського туризму у вигляді літнього проживання заможних міщан у сільських маєтках або фермах. Ці візити мали на меті оздоровлення, спокійний відпочинок та ознайомлення з місцевою культурою. Згодом така практика поширилася на ширші верстви населення, а розвиток транспортної інфраструктури зробив подорожі до сільської місцевості доступнішими. У XX столітті сільський туризм у низці європейських країн набув підтримки на державному рівні, особливо після Другої світової війни, коли виявилася потреба у реабілітації сільської економіки.

У 70–80-х роках XX століття в країнах Західної Європи сільський туризм почав сприйматися як елемент політики регіонального розвитку, що мав на меті запобігання відтоку населення з сіл, збереження культурної спадщини та диверсифікацію джерел доходу. Особливо активно ця модель почала реалізовуватися у Франції, Італії, Іспанії, Австрії та Німеччині. У Франції, наприклад, було створено спеціальні організації на кшталт

"Bienvenue à la ferme" та "Gîtes de France", які сертифікували садиби, навчали власників, здійснювали маркетингову підтримку. Завдяки комплексному підходу, ці країни сформували стійкі системи сільського туризму, які забезпечують не лише економічну вигоду, а й соціальну згуртованість та екологічну відповідальність.

Досвід зазначених країн є надзвичайно цінним для України, зокрема для Карпатського регіону, де збереження традицій та природи поєднується з потребою економічного розвитку. Водночас в Україні існують особливості, які впливають на формування національної моделі сільського туризму. Однією з ключових є велика кількість сіл із низьким рівнем доходів і занепадаючою інфраструктурою. Це створює значний потенціал для розвитку сільського туризму як джерела альтернативного доходу, але водночас потребує державного стимулювання, освітніх програм і зниження адміністративних бар'єрів. Для багатьох мешканців села туризм стає шансом на збереження власного способу життя і соціальної ролі, яка часто знецінюється в умовах урбанізації.

З точки зору класифікації, сільський туризм може мати різні форми (табл. 1.2), які відрізняються як за змістом, так і за масштабом участі туриста у сільському середовищі. Крім агротуризму, можна виокремити такі напрями, як етнотуризм, що передбачає глибоке занурення у традиції та побут місцевих громад; екотуризм — з акцентом на збереження довкілля і мінімальне втручання у природу; гастрономічний туризм, який пропонує автентичні кулінарні враження; оздоровчий туризм, що базується на природних ресурсах — джерелах, лікувальних травах, кліматичних умовах.

Наведений пропонований поділ є достатньо умовним, оскільки на практиці часто поєднуються елементи кількох напрямів, утворюючи синергетичний ефект.

Таблиця 1.2. Форми сільського туризму

Форми сільського туризму	Основні характеристики	Приклади діяльності
Агротуризм	Залучення до сільськогосподарської діяльності	Участь у збиранні врожаю, догляд за тваринами
Етнотуризм	Занурення у місцеві традиції, культуру	Відвідування фольклорних заходів, ремесла
Екотуризм	Збереження природи, мінімальне втручання	Похід у гори, спостереження за флорою і фауною
Гастрономічний туризм	Ознайомлення з локальною кухнею	Дегустація традиційних страв, майстер-класи
Оздоровчий туризм	Використання природних лікувальних ресурсів	Відпочинок на джерелах, лікувальні процедури

Джерела: на основі [18; 22; 34]

Агротуризм є найбільш близьким до поняття сільського туризму і знаходиться на стику двох сфер діяльності, просторово розміщених на сільських територіях: сільського господарства і туризму (рис. 1.1).

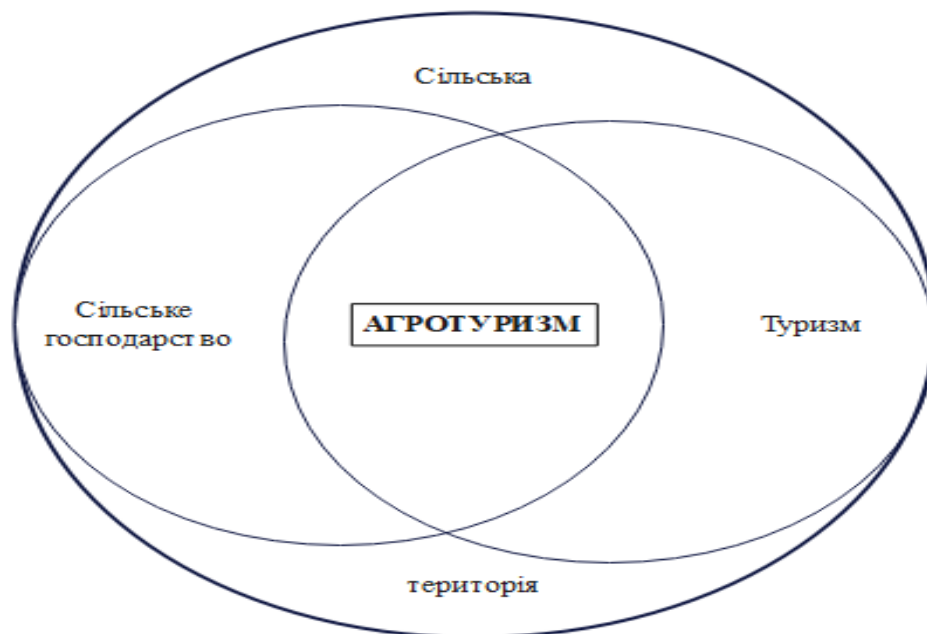

Рис. 1. Суть агротуризму

Джерело: [19, с.603]

Відмінності між сільським туризмом і агротуризмом полягають в особливостях пропозиції і попиту (цільова аудиторія) серед туристів, просторових аспектах[13; 15; 25].

Агротуризм – це вид відпочинку, що здійснюється в сільській місцевості і є однією з форм альтернативного чи спеціального туризму. Це - відпочинок безпосередньо в сільській садибі, поєднаний із спостереженням і безпосередньою участю в щоденних заняттях її господарів, можливість скористатися з продуктів господарства, а також з інших пропозицій, які надає це господарство [18], набуває всезростаючу популярність.

Однією з важливих тенденцій у розвитку сільського туризму є зростання інтересу до індивідуальних, неповторних вражень, які не можуть бути відтворені у стандартному туристичному продукті. Саме тому особливе значення має унікальність пропозиції — як у зовнішньому оформленні садиб, так і в стилі обслуговування, подачі інформації, участі гостей у повсякденному житті села. Відвідувачі прагнуть отримати автентичний досвід, взаємодію з людьми, які живуть у відповідності до традицій, що збереглися протягом століть.

Питання стандартизації сільського туризму в Україні на сьогодні залишається відкритим. Відсутність чітко визначених національних стандартів щодо категоризації садиб, надання послуг, екологічної сертифікації призводить до різного рівня якості обслуговування, що може вплинути на загальне сприйняття сільського туризму. У країнах ЄС такі стандарти існують десятиліттями, забезпечуючи прозорість, надійність і довіру з боку споживачів

Ще один напрям осмислення сутності сільського туризму пов'язаний з його освітньо-виховною функцією. Перебування в селі дозволяє туристам — особливо дітям та молоді — отримати безцінні знання про природу, традиції, взаємодію людини й довкілля. Формування екологічного світогляду, поваги до локальної культури, розуміння сільського способу життя — усе це сприяє вихованню відповідального громадянина. Тому

сільський туризм може і повинен стати частиною освітніх програм, шкільних та студентських практик, інтегруватися в концепцію неформального навчання

Соціальна роль сільського туризму також має велике значення. Він сприяє збереженню сільських громад, поверненню молоді в село, активізації жінок, які часто стають рушіями змін у малих громадах.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що сутність сільського туризму виходить далеко за межі простого перебування туриста в сільській місцевості. Це складне соціально-економічне, культурне й екологічне явище, яке вимагає міждисциплінарного підходу.

У Карпатському регіоні сільський туризм має винятковий потенціал, адже поєднує у собі природну привабливість, глибоку автентичність і бажання місцевих громад зберегти свою унікальність через сталий розвиток. Успішна реалізація цього потенціалу можлива лише за умов взаємодії державної політики, підприємницької ініціативи, підтримки громад та відповідального ставлення самих туристів. Саме через усвідомлення глибинної сутності сільського туризму ми можемо говорити про його роль як рушія позитивних змін у сільських територіях Карпат і в Україні загалом.

1.2. Законодавча база та державна політика у сфері сільського туризму

Правове регулювання діяльності у сфері сільського туризму в Україні на сучасному етапі залишається фрагментарним і вимагає систематизації. Незважаючи на численні заяви на рівні державної політики про важливість підтримки сільських територій, спеціального закону, який би комплексно регламентував діяльність у сфері сільського туризму, в Україні досі не ухвалено. Внаслідок цього застосовуються норми загального характеру, які не завжди відповідають специфіці цієї форми туризму. Законодавча база формується із положень Цивільного кодексу України, Закону України «Про

туризм» [9], Закону України «Про особисте селянське господарство» [10], а також ряду підзаконних нормативних актів [27]. Господарський кодекс України втрачає чинність з 28 серпня 2025 року, а його положення інтегруються в інші нормативно-правові акти, зокрема в Цивільний кодекс. Водночас, у сфері оподаткування, санітарних норм, безпеки праці та екології діють загальні регулювання, що не враховують специфіку надання туристичних послуг у сільському середовищі

Однією з ключових законодавчих основ, на які спирається організація туристичної діяльності в Україні, є Закон України «Про туризм» [9]. У ньому сільський туризм не виділяється як окрема категорія, проте передбачається можливість надання туристичних послуг суб'єктами різних форм власності. У редакціях закону, починаючи з 2004 року, були спроби закріпити окремі положення, що стосуються зеленого, екологічного та сільського туризму, але вони залишилися декларативними. Проблема полягає в тому, що у чинному законодавстві відсутнє визначення сільського туризму як правової категорії, що унеможливлює чітке регулювання прав і обов'язків суб'єктів цього ринку, їх реєстрацію, ліцензування, державну підтримку та інші механізми управління.

Незважаючи на недосконалість основного туристичного закону, в Україні спостерігається певна активність у напрямку нормотворчості на регіональному рівні. Зокрема, окремі обласні ради, районні державні адміністрації та територіальні громади приймають програми підтримки сільського туризму, затверджують плани розвитку зеленого туризму, виділяють кошти на промоцію, навчання кадрів, створення туристичної інфраструктури. Прикладом може слугувати Програма розвитку туризму в Івано-Франківській області, яка передбачає підтримку сільських садиб, сертифікацію якості послуг, розвиток тематичних маршрутів. Подібна ініціатива діє у Закарпатській області, де затверджена Стратегія розвитку туризму до 2027 року з чітким розділом, присвяченим саме сільському

туризму. Такі програми хоча і мають рекомендаційний характер, але демонструють вектор державної політики на регіональному рівні.

Окрему увагу у правовому полі заслуговує діяльність особистих селянських господарств, які є найчастішими суб'єктами у сфері сільського туризму. Згідно із Законом України «Про особисте селянське господарство» [10], така діяльність не є підприємницькою, що створює правову колізію у випадку надання платних послуг. Фактично, особи, які не зареєстровані як підприємці, але здають житло туристам, діють поза межами правового поля, що може спричиняти податкові, адміністративні або інші ризики. Тому існує потреба у внесенні змін до законодавства з метою врегулювання діяльності селянських господарств у туристичній сфері, можливо шляхом запровадження спеціального статусу — «сільський гостьовий двір», «садиба агротуризму» або «екотуристична садиба» з відповідними правами і обов'язками.

Питання безпеки туристів у сільській місцевості також входить у площину правового регулювання, хоча на практиці цій темі приділяється недостатньо уваги. Відсутність обов'язкової сертифікації садиб, нечіткі санітарні норми, а також низький рівень медичного забезпечення та пожежної безпеки у віддалених селах становлять потенційні ризики для туристів. Законодавство передбачає певні вимоги до суб'єктів туристичної діяльності, але у сільському контексті ці норми або не виконуються, або виявляються надто обтяжливими для невеликих господарств. У зв'язку з цим варто ініціювати розробку окремих стандартів і регламентів, адаптованих до умов сільської місцевості, з урахуванням принципу пропорційності, що дозволить забезпечити базовий рівень безпеки без надмірного адміністративного тиску.

Серед важливих документів, які мають концептуальний характер, необхідно згадати Стратегію сталого розвитку України до 2030 року, яка декларує пріоритетність розвитку сільських територій, збереження природної спадщини та стимулювання малого бізнесу. Хоча стратегія не

містить окремого розділу, присвяченого сільському туризму, її цілі і завдання мають безпосереднє відношення до цього виду діяльності. Таким чином, інтеграція сільського туризму до стратегічних програм державного розвитку дозволяє розглядати його як інструмент реалізації ширших соціально-економічних завдань, зокрема зниження рівня безробіття, збереження культурної ідентичності, підвищення якості життя на селі. Для досягнення цього необхідно, щоб сільський туризм був чітко відображений у національних планах і програмах, супроводжувався фінансовими інструментами реалізації та інституційною підтримкою.

На рівні європейського права Україна має можливість імплементувати позитивний досвід регулювання сільського туризму, зокрема у межах гармонізації законодавства з нормами ЄС. У багатьох країнах Європи існує окрема правова категорія — агротуризм або сільський туризм, яка має чітко визначене правове поле, спеціальні пільги, спрощені умови реєстрації, податкові преференції. Європейські практики засвідчують, що правове визнання сільського туризму дозволяє ефективніше здійснювати його підтримку, моніторинг якості, просування на зовнішніх ринках. Впровадження європейських стандартів — таких як екологічна сертифікація, маркування «еко-садиба», система якості послуг — може сприяти підвищенню довіри споживачів та інтеграції українських сільських садиб у міжнародний туристичний обіг.

Становлення правової бази сільського туризму в Україні нерозривно пов'язане з державною політикою підтримки підприємництва на селі. У цьому контексті важливо зазначити роль державних та міжнародних програм технічної допомоги, які, попри відсутність цілісного законодавчого забезпечення, фактично впроваджують елементи політики у сфері сільського туризму. Зокрема, в Україні реалізовувались проекти Програми розвитку ООН, Європейського банку реконструкції та розвитку, USAID, які підтримували розвиток сільських громад через навчання, грантову допомогу, популяризацію зеленого туризму та розвиток інфраструктури.

Такі ініціативи є показовими для аналізу, оскільки демонструють реальні механізми державного й недержавного втручання в розбудову сільського туристичного сектора. Особливо ефективними виявились проєкти, що поєднували створення кластерів сільського туризму із розвитком крафтового виробництва, народних промислів, фермерських господарств, адже саме така синергія дозволяє формувати комплексну туристичну пропозицію з високою доданою вартістю.

На жаль, такі проєкти мають обмежений часовий горизонт та обмежене охоплення, що знижує ефект від їх реалізації. Відсутність продовження з боку державної політики призводить до того, що після завершення фінансування ініціативи згасають, а локальні суб'єкти втрачають стимули до подальшого розвитку. Це вказує на необхідність інституціоналізації напрацьованих практик у вигляді державних програм або підпрограм, що діяли б на постійній основі, з передбаченим фінансуванням та чіткими критеріями відбору. У цьому контексті варто звернути увагу на досвід країн Центрально-Східної Європи, які інтегрували сільський туризм у загальну аграрну політику, зокрема через механізми Спільної аграрної політики ЄС. Принцип підтримки багатофункціонального сільського господарства, в межах якого туризм визнається легітимним напрямком діяльності фермера, може бути адаптований.

Значний вплив на нормативне регулювання сільського туризму в Україні має розвиток цифрових технологій, які поступово змінюють підходи до обліку, бронювання та просування туристичних послуг. Попри відсутність спеціального законодавства у цій сфері, цифровізація фактично формує нову правову реальність, у якій взаємодія між суб'єктом господарювання та споживачем послуг відбувається онлайн, без прямої участі держави. Проте такий процес супроводжується ризиками, зокрема у сфері оподаткування, захисту персональних даних, дотримання стандартів інформаційної безпеки. Станом на сьогодні українське законодавство не містить спеціального механізму регулювання цифрової присутності

суб'єктів сільського туризму, зокрема тих, що реалізують свої послуги через агрегатори на кшталт Booking, Airbnb чи локальні маркетплейси. Це створює ситуацію правового вакууму, коли окремі гравці залишаються поза полем дії держави, не сплачують податки або не виконують базових вимог безпеки, тоді як інші, хто діє в межах правового поля, опиняються у менш конкурентних умовах. Таким чином, державна політика має передбачати врегулювання онлайн-сектору сільського туризму, зокрема через розробку єдиної реєстраційної платформи з доступом до електронної звітності, підтвердженням сертифікації та інструментами прозорості взаємодії з контролюючими органами.

Окремої уваги заслуговує питання регулювання зайнятості в сільському туризмі. Досить поширеною є практика, коли господарі садиб не оформлюють трудових відносин із працівниками — покоївками, кухарями, екскурсоводами, водіями тощо. Такий стан речей має свої історичні та соціальні корені, проте водночас створює тіньовий ринок праці, не забезпечує соціальних гарантій працівникам, порушує податкову дисципліну. З огляду на це доцільним є запровадження гнучких форм зайнятості у сфері сільського туризму — часткова зайнятість, погодинна оплата, сезонні контракти — з мінімальним пакетом соціального захисту та спрощеним податковим режимом.

У підсумку можна зробити висновок, що законодавча база та державна політика у сфері сільського туризму в Україні перебуває на етапі формування і потребує системної трансформації. Наявні нормативні акти лише частково охоплюють специфіку сільського туризму, в той час як реальна практика демонструє складність, динамізм і міжгалузевий характер цієї сфери. Створення комплексного правового поля, яке б включало адаптовані стандарти, гнучкі механізми регулювання, інституційний супровід і цифрові інструменти, є ключем до успішного розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні. Така політика має ґрунтуватися на принципах сталості, інклюзивності, рівного доступу, збереження природної

та культурної спадщини. Упровадження зазначених змін дозволить трансформувати сільський туризм із маргінального виду діяльності у повноцінну складову економіки регіону, що забезпечує робочі місця, утримує населення в селах і підвищує імідж України як привабливої туристичної держави.

1.3. Передумови розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

Передумови розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні зумовлені комплексом природних, соціально-економічних, культурних і інституційних факторів, що формують сприятливе середовище для активного залучення місцевого населення до туристичної діяльності та приваблюють все більше гостей з України та закордону. Ці передумови можна умовно поділити на кілька ключових груп (табл.1.3): природно-кліматичні, культурно-історичні, економічно-соціальні, інфраструктурні, правові та інституційні.

Карпатський регіон відзначається унікальним природним ландшафтом, що є одним із головних факторів розвитку сільського туризму. Гори, ліси, річки, водоспади, родючі пасовища і чисте повітря створюють умови для рекреації, оздоровлення та відпочинку на природі.

Різноманітність природних екосистем забезпечує можливості для різних видів активного відпочинку: піших походів, гірськолижного туризму, екскурсій, спостереження за дикою природою, риболовлі тощо. Водночас природні умови сприяють розвитку сільськогосподарських форм господарювання, що є основою для створення агротуристичних комплексів, де туристи можуть не лише відпочивати, а й брати участь у сільськогосподарській праці, дегустувати місцеву продукцію, знайомитися з традиційними ремеслами.

Таблиця 1.3. Ключові групи передумов розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

Група передумов	Опис та приклади
Природні	Унікальні ландшафти, ліси, гори, річки, водоспади, родючі пасовища, кліматичні умови
Культурно-історичні	Народні ремесла, архітектура, традиції, фестивалі, історичні пам'ятки, етнографічні музеї
Економічні	Можливість створення робочих місць, диверсифікація доходів, стимулювання малого бізнесу
Соціальні	Міцні традиції взаємодопомоги, збереження родинних зв'язків, культурні ініціативи
Інфраструктурні	Розвиток доріг, транспортних зв'язків, готельних і гастрономічних закладів
Інституційні	Діяльність громадських організацій, туристичних асоціацій, підтримка місцевої влади, освітні програми

Джерела: на основі [9]

Кліматичні умови Карпат сприяють формуванню сприятливого рекреаційного режиму. Помірно континентальний клімат із чітко вираженими сезонами дозволяє розвивати як літній, так і зимовий туризм. Літо характеризується теплими днями і прохолодними ночами, що є оптимальним для пішохідних і велосипедних маршрутів, а зима — стабільними сніговими покривами, необхідними для гірськолижних комплексів і зимових видів спорту. Змінність сезонів дозволяє подовжити туристичний сезон і забезпечити постійний потік відвідувачів, що сприяє стабільності доходів у сільських громадах.

Культурно-історичний потенціал регіону є одним із ключових чинників формування унікального туристичного продукту. Карпати — це територія багатонаціональна, багатокультурна, з глибокими історичними традиціями, які відображаються у народних ремеслах, архітектурі, звичаях, кухні, фольклорі. Збереження автентичності сільських поселень, місцевих звичаїв, фестивалів і святкових обрядів створює привабливий образ села як

живої культурної спадщини. Туристи мають можливість зануритися у традиційний спосіб життя, що значно відрізняється від міського, отримати емоційне і пізнавальне задоволення. Окрім того, наявність історичних пам'яток, церков, монастирів, етнографічних музеїв підвищує цінність регіону як туристичного напрямку.

Економічні передумови розвитку сільського туризму в Карпатах включають наявність ресурсів для створення робочих місць, диверсифікації доходів сільського населення, стимулювання малого і середнього бізнесу. У регіоні відзначається традиційна сільськогосподарська діяльність, але через певні структурні проблеми, демографічні виклики та сезонність зайнятості місцеве населення потребує додаткових джерел доходів. Сільський туризм виступає одним із таких джерел, що дозволяє використовувати існуючі активи — житло, землю, навички, культурну спадщину — для створення туристичного продукту. Економічна мотивація господарів полягає у можливості отримувати додатковий прибуток без значних капіталовкладень, що є привабливим для селян із обмеженими фінансовими ресурсами. Зростання попиту на сільський туризм у зв'язку із загальною тенденцією до екологічно чистого, здорового відпочинку створює передумови для сталого розвитку цієї сфери.

Соціальні аспекти також відіграють важливу роль. Сільські громади в Карпатах характеризуються міцними традиціями взаємодопомоги, збереженням родинних зв'язків, глибокою повагою до природи. Туризм сприяє не лише економічному розвитку, а й збереженню соціальної структури села, зокрема через підвищення рівня зайнятості, можливості для молоді залишатися на батьківщині, формування нових навичок і знань. Крім того, активізація туристичної діяльності стимулює розвиток культурних ініціатив, ремісничих майстерень, освітніх проєктів, що сприяє збереженню і передачі культурної спадщини наступним поколінням.

Інфраструктурні передумови визначаються рівнем доступності регіону, станом доріг, наявністю транспортних зв'язків, якістю житлово-

комунальних послуг, наявністю закладів харчування та дозвілля. Карпатський регіон історично відзначався віддаленістю та поганою транспортною інфраструктурою, що ускладнювало розвиток масового туризму. Однак останніми роками спостерігається позитивна динаміка: оновлення автодоріг, розвиток авіаційного сполучення з близькими аеропортами, впровадження нових маршрутів громадського транспорту. Це дозволяє значно збільшити доступність туристичних локацій, знизити витрати часу на трансфер, зробити регіон більш привабливим для широкого кола відвідувачів. Паралельно розвиваються сервіси розміщення — від традиційних садиб до комфортних готелів і гостьових будинків з сучасними зручностями. Інфраструктура послуг стає більш різноманітною і якісною, що стимулює зростання туристичного потоку.

Інституційні передумови розвитку сільського туризму пов'язані з наявністю організацій, що здійснюють координацію, підтримку, просвітницьку діяльність. В регіоні активно працюють громадські організації, туристичні асоціації, кооперативи, ініціативні групи, які сприяють обміну досвідом, навчанням, формуванню спільних стандартів якості, просуванню бренду регіону. Важливою складовою є також підтримка з боку органів місцевого самоврядування, створення умов для розвитку малого бізнесу, залучення інвестицій. Державні програми і проекти, спрямовані на підтримку сільського туризму, хоча й недостатньо масштабні, закладають основу для подальшого зростання. Інституційна підтримка сприяє формуванню сталого туристичного середовища, створенню сприятливого іміджу регіону на національному та міжнародному рівнях.

Значним фактором є також розвиток освітніх і навчальних програм, що підвищують професійний рівень учасників туристичної сфери. У Карпатах діють спеціалізовані курси, тренінги, семінари для господарів садиб, гідів, організаторів екскурсій, що дозволяє покращити якість обслуговування, впроваджувати нові технології, адаптуватися до потреб

ринку. Підвищення кваліфікації сприяє більш ефективному використанню наявних ресурсів і створенню конкурентного продукту.

Важливим аспектом є зростання інтересу до екологічного та етнічного туризму, що відповідає світовим трендам сталого розвитку. Карпати з їх унікальними природними та культурними цінностями мають значний потенціал для формування пропозицій, які поєднують відпочинок, оздоровлення, освіту і знайомство з місцевими традиціями. Такий туризм відповідає потребам сучасних туристів, що цінують автентичність, екологічність і відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Позитивно впливає на розвиток сільського туризму в Карпатах також розширення транспортної та інформаційної інфраструктури, зокрема покращення мобільного зв'язку, поширення інтернету, впровадження електронних сервісів бронювання, інформування і маркетингу. Ці фактори знижують бар'єри для входу на ринок як з боку туристів, так і з боку господарів, роблять послуги більш доступними, підвищують рівень задоволеності і лояльності клієнтів.

У підсумку, передумови розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні — це синергія природних ресурсів, культурної спадщини, економічних можливостей, соціальної згуртованості, інфраструктурної бази та інституційної підтримки. Ці чинники створюють потенціал для сталого розвитку туристичної сфери, що сприяє підвищенню якості життя місцевого населення, збереженню традицій і навколишнього середовища, зміцненню регіональної ідентичності та іміджу України на світовій туристичній мапі. Розуміння і ефективне використання цих передумов є ключовим завданням для всіх учасників туристичного процесу — від влади і бізнесу до громад та окремих господарів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТАХ

2.1. Стан сільського туризму в Карпатському регіоні

Поточний стан сільського туризму в Карпатському регіоні визначається рядом взаємопов'язаних факторів, які охоплюють природно-рекреаційний потенціал, соціально-економічний розвиток, інфраструктурне забезпечення, організаційні аспекти та якість туристичних послуг. Карпатський регіон, завдяки своїй унікальній природі та багатій культурній спадщині, залишається одним із найпривабливіших напрямків для розвитку сільського туризму в Україні. Проте, попри значний потенціал, сфера сільського туризму в регіоні стикається з низкою викликів, що впливають на темпи її розвитку та якість надаваних послуг.

Природно-кліматичні умови регіону формують основу для розвитку різних видів сільського туризму, зокрема екотуризму, агротуризму, культурно-пізнавального та активного відпочинку (табл.2.1).. Горизонтальна і вертикальна зональність ландшафтів дозволяє формувати різноманітні маршрути та туристичні продукти, які задовольняють широкий спектр запитів сучасних туристів. Ліси, гірські пасовища, чисті річки та озера, унікальна флора і фауна сприяють привабливості регіону як для активного, так і для пасивного відпочинку.

Соціально-економічний стан Карпатського регіону безпосередньо впливає на розвиток сільського туризму. Тут переважають сільські території з невисоким рівнем доходів населення, що часто є одночасно і рушієм, і стримуючим фактором розвитку туризму. З одного боку, потреба в додаткових джерелах доходу стимулює місцевих жителів до відкриття садиб, невеликих готелів, організації харчування та розваг для туристів. З іншого боку, низький рівень капіталовкладень, відсутність необхідних знань

і навичок часто обмежують можливості для створення конкурентоспроможних туристичних продуктів

Таблиця 2.1. Основні природно-кліматичні умови Карпатського регіону, що впливають на розвиток сільського туризму

Показник	Характеристика	Вплив на сільський туризм
Географічне розташування	Гірський регіон із висотами до 2061 м	Формування різноманітних маршрутів
Клімат	Помірно-континентальний, вологий	Сприяє розвитку літнього та зимового відпочинку
Рослинний покрив	Ліси, пасовища, мінеральні джерела	Основні рекреаційні ресурси
Тваринний світ	Унікальна флора і фауна	Привабливість для екотуристів
Водні ресурси	Річки, озера, мінеральні джерела	Лікувальний і оздоровчий потенціал

Джерело: на основі [7; 12]

Водночас у регіоні зростає кількість молодих підприємців, які прагнуть модернізувати і розвивати туристичний бізнес з урахуванням сучасних вимог.

Інфраструктурна забезпеченість Карпатського регіону є ключовою складовою поточного стану сільського туризму. Розвинена мережа доріг, зокрема останнім часом, сприяє кращій доступності віддалених сільських територій. Однак якість доріг все ще залишається проблемою у багатьох районах, що ускладнює доступ до окремих туристичних локацій, особливо у зимовий період. Розвиток залізничного і авіасполучення зі столиці та іншими великими містами України значно покращує транспортну доступність регіону, що позитивно впливає на потік туристів. Водночас, недостатній рівень розвитку внутрішньорегіональних перевезень

залишається стримуючим фактором. Розвиток електронних сервісів бронювання житла, організації екскурсій і трансферів створює нові можливості для підвищення якості послуг та зручності для туристів.

Таблиця 2.2. Основні соціально-економічні показники, що впливають на розвиток сільського туризму в Карпатах

Показник	2023 р.	Вплив на розвиток туризму
Частка сільського населення	65 %	Висока залежність економіки від сільських територій
Середній рівень доходів	7 500 грн на місяць	Обмежені можливості для інвестицій у туризм
Кількість туристичних садиб	1 200	Зростання пропозиції, але нерівномірний розподіл
Рівень безробіття	12,3 %	Мотивація до створення нових робочих місць
Інвестиції в інфраструктуру	45 млн грн	Покращення транспортної та сервісної бази

Джерело: на основі [3; 8]

Організаційні аспекти розвитку сільського туризму в Карпатах відзначаються активністю як з боку місцевих громад, так і громадських організацій. Проте відсутність комплексного підходу до планування туристичної діяльності, слабка координація між різними учасниками ринку, недостатній рівень маркетингової підтримки обмежують потенціал регіону. Важливу роль відіграє співпраця між органами влади, бізнесом і місцевими громадами, що здебільшого має фрагментарний характер. В останні роки збільшується кількість туристичних кластерів та асоціацій, що сприяє обміну досвідом, розробці спільних стандартів і реалізації інвестиційних проектів.

Якість туристичних послуг у сільських територіях Карпат перебуває на різному рівні. Є багато прикладів успішних господарств, які пропонують високий рівень комфорту, автентичний досвід, різноманітні розваги та культурні програми. Водночас значна частина садиб та міні-готелів потребує модернізації, оновлення матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації персоналу. Відсутність системи контролю якості і відгуків ускладнює процес формування позитивного іміджу регіону. Питання екологічної відповідальності та сталого використання ресурсів часто залишаються поза увагою, що може призвести до деградації природного середовища.

Важливим аспектом є демографічні особливості Карпатського регіону. Молодь часто виїжджає з сільських територій у пошуках кращих можливостей у містах, що призводить до старіння населення і зниження трудового потенціалу. Це створює додаткові виклики для розвитку туризму, зокрема у забезпеченні кадрами сфери обслуговування. Проте розвиток туризму, що пов'язаний із залученням молоді до підприємницької діяльності, може слугувати механізмом збереження населення і зростання соціальної активності.

Стан екологічної безпеки в регіоні — це також важливий чинник. Збереження унікальних природних комплексів Карпат вимагає комплексного підходу, який враховує інтереси туризму, місцевих жителів та екології. Проблеми забруднення, неконтрольоване освоєння природних територій, стихійна забудова створюють загрози для сталого розвитку сільського туризму. Водночас екологічна освіта, розвиток екотуризму та відповідальні практики господарювання сприяють підвищенню екологічної свідомості як у місцевих мешканців, так і у туристів.

Важливою складовою розвитку сільського туризму у Карпатах є культурно-історична спадщина, яка тісно пов'язана з етнічними традиціями та ремеслами місцевого населення. Карпатський регіон є багатим на автентичні народні промисли, фольклор, архітектуру та обряди, що створює

додаткову цінність для туристів, які шукають унікальний досвід і прагнуть ознайомитися з культурою гірських громад. Збереження та популяризація цих традицій стає одним із ключових напрямів розвитку сільського туризму. Однак низький рівень фінансування, недостатня підтримка з боку органів влади, а також відсутність ефективних маркетингових стратегій часто обмежують можливості широкого залучення туристів до культурних програм.

У Карпатському регіоні сільський туризм розвинувся значною мірою завдяки наявності унікального поєднання природних ресурсів і збереженої культурної спадщини. Тут сільські громади мають досвід прийому гостей, що передається з покоління в покоління, формуючи особливу гостинність і готовність до інновацій.

Таблиця 2.3. Кількість агросадиб в Україні (2019 р.)

Область	Кількість агросадиб, одиниць	Від загальної кількості в Україні, %
Україна	6335	100,0
Карпатський регіон	4103	64,8
В т.ч. Закарпатська область	493	7,78
Івано-Франківська область	2179	34,40
Львівська область	1157	18,26
Чернівецька область	274	4,33

Джерело: [5, с.248].

З наведених даних видно, що у Карпатському регіоні зосереджено маже дві третини всіх садиб сільського туризму в країні. Найбільш агросадиб у Івано-Франківській області, що безперечно пов'язано з такими туристичними центрами як Буковель та Ворохта.

Дослідження вказують, що значна частина власників садиб — це жінки середнього віку, які поєднують туризм із господарською діяльністю,

рукодільям, вихованням дітей. Такий вид діяльності дозволяє їм реалізовуватися професійно, не залишаючи рідного населеного пункту. Крім того, сільський туризм сприяє соціальній інтеграції людей похилого віку, які можуть ділитися знаннями, допомагати в господарстві, виступати носіями місцевої історії. Усе це створює передумови для гармонійного міжпоколінного діалогу, який особливо важливий у сучасному розширеному суспільстві.

Загалом, поточний стан сільського туризму в Карпатському регіоні характеризується поєднанням значного потенціалу і існуючих проблем. Регіон активно залучає туристів, пропонуючи унікальні природні і культурні ресурси, проте потребує комплексної підтримки з боку держави, бізнесу і громад для подолання інфраструктурних, організаційних та якісних викликів. Важливим є також розвиток сталих моделей туризму, які б враховували екологічну безпеку, збереження культурної ідентичності та соціальну згуртованість. Разом із тим регіон має низку викликів, таких як сезонність, відсутність єдиних стандартів якості, недостатня маркетингова підтримка, інфраструктурні обмеження, брак інвестицій. Попри це Карпати залишаються однією з найперспективніших територій для розвитку сільського туризму в Україні, про що свідчить зростання кількості туристичних садиб, організація тематичних фестивалів, розвиток гастрономічного, екотуризму, зелених маршрутів, ремісничих центрів.

У Карпатському регіоні індивідуальні потреби туристів вдається реалізувати через багатство традицій — святкування обрядових свят, виконання автентичної музики, носіння народного одягу, створення предметів побуту з природних матеріалів. Завдяки цьому сільський туризм у Карпатах виходить за межі звичайного сервісу і перетворюється на форму культурного обміну, де турист не є пасивним спостерігачем, а повноцінним учасником подій, який набуває нових знань, навичок і розуміння місцевого світогляду.

Розвиток гастрономічного туризму у Карпатах набирає обертів, що є природним продовженням агротуристичного напрямку. Місцева кухня, заснована на традиційних рецептах із натуральних продуктів, вирощених і вироблених у регіоні, стає не лише засобом задоволення туристичних потреб, а й інструментом збереження культурної ідентичності. Сучасні садиби та ресторани активно впроваджують авторські страви, поєднуючи автентичність з елементами сучасної гастрономії. Однак брак кваліфікованих кадрів, проблеми з логістикою постачання та сезонність турпотoku впливають на стабільність цього сегменту.

У Карпатському регіоні існує можливість формувати унікальні туристичні продукти, пов'язані з конкретними селами, ремеслами, легендами. Бренди на зразок “гуцульська овеча бринза”, “верховинська трембіта”, “коломийська писанка” можуть стати основою для просування регіону на внутрішньому й міжнародному ринку.

Економічна ефективність сільського туризму в Карпатах значною мірою залежить від інвестиційної привабливості регіону. На сьогоднішній день інвестиції надходять як від місцевих підприємців, так і від зовнішніх інвесторів, які бачать перспективи у створенні туристичної інфраструктури, розвитку рекреаційних комплексів, еко-готелів та інших форм розміщення. Проте недостатньо розвинена інфраструктура підтримки інвесторів, складнощі з оформленням землі та дозволів, а також корупційні ризики обмежують притік капіталу. Активізація державної підтримки та спрощення процедур може стати поштовхом для більш інтенсивного розвитку туризму.

Важливою тенденцією останніх років є зростання інтересу до екологічно відповідального туризму, який передбачає мінімальний вплив на навколишнє середовище, підтримку локальних громад та збереження природних ресурсів. Екотуризм у Карпатах активно розвивається завдяки зусиллям природоохоронних організацій, туристичних асоціацій та міжнародних проектів. Впровадження принципів сталого розвитку у

практику сільського туризму сприяє формуванню позитивного іміджу регіону, залученню свідомих туристів та створенню нових робочих місць.

Карпати мають унікальну екосистему, яка потребує захисту, тому розвиток сільського туризму повинен здійснюватися в межах концепції сталого розвитку, яка враховує потреби сьогодення, не завдаючи шкоди майбутнім поколінням. Гостям слід пропонувати не просто споживання природних ресурсів, а й залучення до їх охорони — через участь у посадці дерев, прибиранні територій, екопросвітницьких заходах

Туристичний сезон у Карпатах має чітку сезонність, що обумовлено природними та кліматичними умовами. Основна маса туристів відвідує регіон у літній та зимовий періоди, що пов'язано з активними видами відпочинку – гірським туризмом, походами, катанням на лижах та сноуборді. Міжсезоння часто характеризується зниженням активності, що створює проблеми для стабільності доходів підприємств туристичної сфери. Для подолання цього явища активно розвиваються напрямки культурного, гастрономічного, оздоровчого туризму, які можуть залучати відвідувачів у міжсезоння.

Демографічні зміни в регіоні впливають на кадровий потенціал галузі. Відтік молоді до міст і за кордон спричиняє дефіцит кваліфікованих працівників у сфері обслуговування, організації дозвілля та управління туристичними проектами. Водночас зростає кількість освітніх програм і тренінгів, спрямованих на підготовку фахівців із туризму, що дає надію на покращення ситуації у довгостроковій перспективі.

Інформаційна підтримка сільського туризму в Карпатах з кожним роком посилюється. Використання цифрових технологій, онлайн-платформ, соціальних мереж сприяє популяризації регіону, розширенню цільової аудиторії та полегшує процес планування подорожі для туристів. Водночас існує потреба у розробці комплексних маркетингових стратегій, які б враховували особливості різних сегментів туристів і сприяли формуванню сталих брендів територій.

Особливу увагу варто приділити ролі місцевих громад у розвитку сільського туризму. Залучення жителів до туристичної діяльності не лише сприяє економічному зростанню, але й зміцнює соціальну згуртованість, збереженню культурної спадщини та підвищенню рівня життя. Практика створення туристичних кооперативів, взаємодія з місцевою владою та бізнесом стають ефективними інструментами сталого розвитку.

Для Карпатського регіону актуальною є проблема цифрової грамотності серед мешканців сіл, що потребує державних та освітніх ініціатив. Розвиток цифрової інфраструктури, доступ до швидкісного інтернету, підтримка навчальних курсів для власників садиб — усе це є чинниками, що безпосередньо впливають на якість і конкурентоздатність туристичних послуг.

Виклики, пов'язані з управлінням туристичними ресурсами, залишаються актуальними. Необхідність збалансованого підходу до використання природних і культурних ресурсів регіону вимагає вдосконалення системи нормативно-правового регулювання, впровадження механізмів моніторингу та контролю, підвищення прозорості і відповідальності учасників ринку.

Незважаючи на всі труднощі, сільський туризм у Карпатах демонструє позитивну динаміку розвитку. Регіон поступово зміцнює свої позиції як важливий туристичний центр України, здатний задовольнити потреби різних категорій туристів. Впровадження сучасних технологій, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів і активізація державної підтримки є ключовими факторами, які визначатимуть перспективи галузі у найближчі роки.

Важливим напрямком подальшого розвитку сільського туризму в Карпатах є формування комплексних туристичних продуктів, які поєднують природні, культурні, історичні, гастрономічні та оздоровчі ресурси регіону. Такий підхід дозволяє створювати унікальні маршрути та програми, що можуть залучати туристів протягом усього року, знижуючи сезонність і

підвищуючи рівень зайнятості місцевого населення. Активне використання інноваційних технологій у створенні цифрових гідів, мобільних додатків, віртуальних екскурсій сприяє підвищенню доступності інформації та зручності для відвідувачів.

Особлива увага приділяється розвитку інфраструктури соціального призначення — будівництву дитячих і спортивних майданчиків, оздоровчих центрів, центрів народних ремесел та культурних ініціатив. Такі об'єкти створюють додаткову привабливість для туристів різних вікових категорій, а також сприяють залученню місцевих жителів до активного способу життя та збереженню культурної спадщини. Важливим аспектом є також впровадження енергоефективних та екологічно безпечних технологій у будівництво та господарську діяльність туристичних об'єктів.

Співпраця між місцевими громадами, туристичними підприємствами, державними установами і міжнародними організаціями відіграє ключову роль у розвитку сільського туризму. Успішні приклади спільних проєктів демонструють ефективність об'єднання ресурсів, знань та досвіду. Програми міжнародної технічної допомоги, грантові ініціативи сприяють модернізації туристичної інфраструктури, підвищенню кваліфікації кадрів і популяризації регіону за кордоном.

Важливою складовою є розробка та впровадження системи сертифікації і стандартизації послуг у сільському туризмі. Це дозволить підвищити довіру туристів, гарантувати якість обслуговування та підтримувати конкурентоспроможність регіону на внутрішньому і міжнародному ринках. Розробка бренду Карпатського сільського туризму, який би відображав унікальні особливості регіону, є важливим завданням для маркетингових служб та органів управління.

Екологічна відповідальність і сталість розвитку залишаються пріоритетними напрямками діяльності. Впровадження практик раціонального використання природних ресурсів, організація екологічного контролю, підтримка ініціатив із захисту навколишнього середовища є

запорукою збереження туристичного потенціалу регіону для майбутніх поколінь. Залучення туристів до екологічно сприятливих практик, просвітницька діяльність сприяють формуванню відповідального ставлення до природи.

Аналізуючи поточний стан сільського туризму в Карпатах, варто відзначити, що цей вид туризму має значний соціальний і економічний потенціал, який може стати потужним рушієм розвитку регіону. Розширення і диверсифікація туристичних продуктів, модернізація інфраструктури, підвищення професійного рівня персоналу, покращення координації між усіма учасниками ринку — це основні напрямки, що потребують системного підходу і послідовної реалізації.

Таким чином, сільський туризм у Карпатах перебуває на стадії активного розвитку з позитивною динамікою, однак для досягнення сталого розвитку необхідно подолати низку організаційних, економічних і екологічних викликів. Інтеграція сучасних технологій, посилення державної підтримки, активне залучення місцевих громад і розвиток партнерських відносин створять передумови для подальшого зростання галузі і забезпечення її сталості.

У підсумку, Карпатський регіон має всі умови для розвитку сільського туризму як конкурентоспроможного, привабливого та сталого виду туристичної діяльності, здатного сприяти соціально-економічному розвитку територій, збереженню культурної спадщини і природного середовища. Ефективне використання цього потенціалу потребує злагодженої роботи всіх зацікавлених сторін та реалізації стратегічних цілей, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, покращення якості туристичних послуг і збереження екологічної рівноваги.

2.2. Проблеми та виклики у сфері сільського туризму

Сільський туризм у Карпатському регіоні, незважаючи на помітні успіхи в розвитку та значний потенціал, стикається з низкою серйозних проблем і викликів, які гальмують його сталий розвиток і зменшують можливості для повноцінного використання ресурсів регіону. Аналіз цих проблем є необхідною умовою для розробки ефективних стратегій удосконалення та подолання перешкод, що існують у сфері сільського туризму.

Однією з найголовніших проблем є недостатній рівень інфраструктури, що відповідає сучасним вимогам туристів. Багато туристичних об'єктів і сільських садиб не мають належних умов для комфортного відпочинку, що включає як житлові приміщення, так і комунікації — дороги, водопостачання, електрифікацію, санітарні умови. Особливо гостро ця проблема проявляється у віддалених та гірських населених пунктах, де доступність інфраструктурних послуг є обмеженою. Наявність поганих доріг, нестабільне транспортне сполучення та відсутність якісних сервісів значно знижують привабливість регіону для туристів.

Відсутність системної державної підтримки також є суттєвим викликом. Хоча окремі програми фінансування існують, їх масштаб та охоплення не завжди відповідають реальним потребам розвитку сільського туризму. Недостатня координація між різними органами влади, бюрократичні перешкоди та відсутність прозорих механізмів розподілу ресурсів ускладнюють реалізацію проектів і ініціатив. Це особливо важливо для підтримки малих та середніх підприємств, які складають основу сільського туризму.

Проблеми з кадровим забезпеченням і низький рівень професійної підготовки персоналу у туристичній сфері мають негативний вплив на якість послуг. Відтік молоді з регіону, низький рівень мотивації, відсутність системи безперервного навчання та професійного росту створюють дефіцит

кваліфікованих кадрів. Це призводить до зниження стандартів обслуговування і, як наслідок, до втрати клієнтів і репутаційних ризиків.

Фінансова нестабільність і сезонність туристичного потоку — ще одна серйозна проблема. Влітку та взимку спостерігається піковий наплив туристів, тоді як у міжсезоння попит різко падає. Це створює труднощі з утриманням персоналу, покриттям витрат і підтриманням безперервної діяльності підприємств. Відсутність диверсифікованих туристичних продуктів, які б могли залучати відвідувачів у міжсезоння, обмежує стабільність галузі.

Екологічні виклики є дуже гострими для Карпатського регіону. Зростання туристичного навантаження на природні екосистеми без належного контролю призводить до деградації ландшафтів, забруднення водних ресурсів, порушення біорізноманіття. Відсутність ефективних механізмів моніторингу і регулювання діяльності туристичних об'єктів погіршує ситуацію, що ставить під загрозу збереження унікальної природи Карпат. Екологічні проблеми також пов'язані з низьким рівнем екологічної свідомості як частини місцевого населення, так і деяких туристів.

Соціально-культурні виклики полягають у ризиках втрати автентичності місцевих традицій і культурної спадщини через комерціалізацію та масовий туризм. Без належної уваги до збереження культурних цінностей, розвитку локальних ініціатив та освіти населення існує небезпека, що традиції будуть трансформовані або витіснені новими форматами туристичної діяльності. Це може призвести до конфліктів між туристами та місцевими громадами, а також до деградації культурної ідентичності регіону.

Нерівномірний розвиток територій — ще одна проблема. Туристичні потоки концентруються у найбільш популярних та доступних місцях, залишаючи віддалені села без уваги та інвестицій. Це посилює дисбаланс у соціально-економічному розвитку регіону, сприяє відтоку населення з малих населених пунктів і втраті їх потенціалу. Вирішення цієї проблеми потребує

стратегічного планування і впровадження політики підтримки розвитку всіх територій регіону.

Маркетингові виклики пов'язані з недостатньою промоцією сільського туризму Карпат як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Відсутність чітких брендів, слабка присутність у цифровому середовищі, неузгодженість рекламних кампаній та обмежена взаємодія між суб'єктами туристичного ринку знижують ефективність популяризації регіону. Це ускладнює залучення нових сегментів туристів, особливо молоді та іноземців.

Нерозвинена логістика і транспортне сполучення також впливають на доступність туристичних об'єктів. Відсутність регулярного, зручного і якісного транспорту, складність пересування між різними населеними пунктами та туристичними атракціями створюють дискомфорт і можуть стати причиною відмови від поїздок. Розвиток інтермодальних транспортних систем, покращення дорожньої інфраструктури та впровадження сучасних сервісів є актуальними завданнями.

Таким чином, проблеми і виклики у сфері сільського туризму в Карпатах охоплюють широкий спектр аспектів — від інфраструктури та кадрового потенціалу до екології, культури, маркетингу і логістики. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, поєднання зусиль державних органів, місцевих громад, бізнесу і міжнародних партнерів. Лише у такому разі можна досягти сталого і гармонійного розвитку сільського туризму, що забезпечить економічний добробут регіону та збереження його унікальної природної і культурної спадщини.

Ще одним важливим викликом для сільського туризму в Карпатах є недостатня інтеграція між різними учасниками туристичної галузі. Часто відсутня ефективна координація між місцевою владою, бізнесом, громадськими організаціями та туристами. Це призводить до дублювання зусиль, неузгодженості в розвитку туристичних маршрутів, сервісів і заходів. Відсутність спільного бачення і планування ускладнює формування

цілісного туристичного продукту та зменшує конкурентоспроможність регіону на національному і міжнародному рівнях. Розвиток кластерних структур, які об'єднують усіх зацікавлених сторін, міг би значно покращити ситуацію.

Однією з проблем, що часто ігнорується, є відсутність комплексної системи збору і аналізу статистичних даних про сільський туризм у Карпатах. Недостатня кількість якісної інформації ускладнює оцінку ефективності існуючих заходів, прогнозування тенденцій і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Створення єдиного інформаційного простору, який би акумулював дані про туристичні потоки, потреби і вподобання відвідувачів, рівень задоволеності послугами, могло б стати важливим кроком до підвищення ефективності розвитку галузі.

Значною проблемою є також юридична невизначеність і складнощі у сфері земельних відносин. Часто земельні ділянки, що використовуються під сільський туризм, мають складний правовий статус або знаходяться у приватній власності з обмеженим доступом. Це створює перешкоди для інвестицій, будівництва та розвитку туристичної інфраструктури. Вирішення питань оформлення землекористування, спрощення процедур отримання дозволів і зменшення бюрократії є необхідними для активізації інвестиційної діяльності.

Проблеми з фінансовою доступністю та недостатньою кількістю інвестиційних ресурсів теж мають значний вплив. Малий і середній бізнес у сільському туризмі часто не мають достатніх коштів для модернізації, оновлення обладнання та розширення послуг. Обмежений доступ до кредитних ресурсів, високі відсоткові ставки, складність отримання грантів або субсидій з боку держави і міжнародних організацій призводять до уповільнення розвитку галузі. Розвиток спеціалізованих фінансових інструментів, створення фондів підтримки сільського туризму можуть стати ефективними рішеннями.

Значною проблемою є низький рівень екологічної культури серед окремих учасників туристичної діяльності. Деякі власники туристичних об'єктів та відвідувачі нехтують принципами збереження природи, що призводить до забруднення територій, порушення режимів охорони природних комплексів і деградації природного середовища. Відсутність просвітницьких програм і заходів із формування екологічної свідомості ускладнює ситуацію. Впровадження системи екологічного менеджменту, сертифікації “зелених” туристичних об'єктів і популяризація екологічно відповідального туризму є важливими напрямками.

Особливу увагу слід приділити проблемі культурного розшарування та соціальної нерівності, що іноді виникають у процесі розвитку сільського туризму. Високі стандарти обслуговування і зростання цін на туристичні послуги можуть призводити до того, що місцеве населення відчуває себе відчуженим від розвитку індустрії гостинності, особливо якщо економічні вигоди розподіляються нерівномірно. Це може викликати соціальне напруження, конфлікти інтересів і знижувати рівень підтримки туризму серед мешканців. Вирішення цього виклику вимагає справедливого розподілу ресурсів і активного залучення громади до прийняття рішень.

Недосконалість системи освіти і професійної підготовки кадрів в туристичній галузі сприяє відтоку кваліфікованих спеціалістів у великі міста або за кордон. Нестача сучасних навчальних програм, відсутність практичної орієнтації і партнерств з роботодавцями знижують якість підготовки майбутніх працівників сфери. Запровадження дуальної освіти, розвиток професійних курсів і тренінгів, підтримка стажувань у реальних умовах могли б допомогти подолати цю проблему.

Відсутність цілісної маркетингової стратегії і брендингу регіону значною мірою обмежує можливості для залучення інвестицій і розширення туристичного потоку. Карпатський сільський туризм має багатий потенціал, але його імідж і унікальні переваги не завжди адекватно представлені на внутрішньому і міжнародному рівнях. Слабка взаємодія між туристичними

агентствами, підприємцями та органами влади у сфері маркетингу створює фрагментарність і непослідовність рекламних кампаній.

Проблеми з доступністю сучасних інформаційних технологій у сільській місцевості, особливо у віддалених гірських районах, ускладнюють комунікацію і просування туристичних послуг. Недостатня швидкість інтернету, відсутність мобільного зв'язку на деяких територіях обмежують можливості онлайн-бронювання, цифрової реклами та взаємодії з клієнтами. Розвиток цифрової інфраструктури є одним із пріоритетних напрямів модернізації галузі.

Усі перелічені проблеми і виклики мають комплексний характер і вимагають системного підходу, що поєднує різні напрями діяльності — від інвестицій та інфраструктури до освіти і маркетингу. Усвідомлення їх важливості є першим кроком на шляху до формування сприятливого середовища для розвитку сільського туризму, що забезпечить сталий економічний, соціальний і екологічний розвиток Карпатського регіону.

Суттєвим викликом є також питання збереження історико-культурної спадщини в умовах активного туристичного навантаження. У Карпатах багато пам'яток архітектури, традиційних сільських будівель, релігійних святинь та унікальних народних ремесел, які є важливою складовою туристичного продукту. Однак, відсутність належного фінансування, спеціалізованих програм реставрації і охорони цих об'єктів загрожує їх руйнуванням або втраті автентичності. Часто модернізація і пристосування до туристичних потреб відбувається без дотримання історичних норм, що призводить до втрати культурної цінності. Для збереження культурної спадщини потрібна системна політика, підтримка фахівців-реставраторів і участь місцевих громад.

Не менш важливим є виклик, пов'язаний із формуванням позитивного іміджу регіону в міжнародному туристичному середовищі. Карпати, як унікальний природний і культурний регіон, мають значний потенціал для розвитку міжнародного туризму. Однак, недостатня присутність на

міжнародних виставках, слабка співпраця з міжнародними туристичними організаціями та агентствами, а також відсутність професійних перекладів і адаптації інформації створюють бар'єри для ефективного виходу на закордонні ринки. Розвиток міжнародного співробітництва, участь у глобальних туристичних проєктах і активне використання нових технологій маркетингу є важливими кроками для подолання цього виклику.

Велике значення має питання сталого розвитку, яке передбачає збалансоване використання природних, культурних і соціальних ресурсів регіону. Неправильне планування розвитку сільського туризму може призвести до надмірної експлуатації природних територій, збільшення відходів і забруднення, втрати біорізноманіття, а також до соціальних проблем, пов'язаних із перенаселенням і перевантаженням інфраструктури. Впровадження принципів сталого туризму, розробка екологічних стандартів, підтримка локальних ініціатив і освіта туристів щодо відповідальної поведінки сприятимуть збереженню регіону для майбутніх поколінь.

Значною перешкодою є також недостатня гнучкість у підходах до управління сільським туризмом. Часто місцева влада і бізнес дотримуються традиційних схем і не реагують швидко на зміни ринку, нові тенденції і потреби туристів. Відсутність інноваційних рішень, нових сервісів і продуктів обмежує можливості для розвитку і зростання галузі. Підтримка інновацій, впровадження сучасних технологій, розвиток креативних індустрій і стартапів у туристичній сфері можуть стати потужним драйвером прогресу.

Проблемою є й відсутність системи моніторингу і оцінки якості туристичних послуг. Без регулярного контролю, зворотного зв'язку від споживачів і аналізу результатів діяльності складно покращувати стандарти обслуговування і підвищувати рівень задоволеності туристів. Впровадження сертифікації, рейтингових систем, навчання персоналу та розвиток

клієнтоорієнтованих підходів є ключовими елементами підвищення конкурентоспроможності.

Необхідно також враховувати вплив глобальних тенденцій і зовнішніх факторів на розвиток сільського туризму у Карпатах. Економічні кризи, зміни клімату, пандемії, політична нестабільність можуть значно впливати на туристичний потік, інвестиції і загальну ситуацію в галузі. Готовність адаптуватися до таких змін, розвиток кризового менеджменту і стратегічне планування дозволять мінімізувати ризики та забезпечити стійкість галузі.

Враховуючи всі перелічені проблеми і виклики, стає очевидним, що для успішного розвитку сільського туризму в Карпатах потрібен системний і комплексний підхід. Це передбачає активну участь усіх зацікавлених сторін — влади, бізнесу, громадськості і туристів, координацію дій на різних рівнях, розробку чітких стратегій і програм, а також впровадження інновацій і нових технологій. Лише так можна забезпечити не тільки економічне зростання і покращення якості життя місцевого населення, а й збереження унікальних природних та культурних цінностей регіону.

2.3. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення туризму в сільській місцевості Карпат

Розвиток сільського туризму в Карпатському регіоні має вагомий потенціал для подальшого зростання, що зумовлено унікальним поєднанням природних, культурних і соціально-економічних факторів. Карпатський регіон вирізняється мальовничими ландшафтами, багатою флорою та фауною, а також високою культурною спадщиною, яка формувалася протягом століть. Ці особливості сприяють формуванню різноманітних форм туристичної діяльності, які приваблюють різні категорії туристів — від поціновувачів природи до шанувальників етнографії і активного відпочинку. Перспективи розвитку сільського туризму базуються на цілісному підході, що враховує збереження природного середовища, підтримку місцевої культури та соціально-економічний розвиток громад.

Одним із ключових чинників, що визначають перспективність сільського туризму, є підвищення рівня екологічної свідомості як серед туристів, так і серед місцевого населення. Сучасні тенденції світового туризму свідчать про зростання інтересу до екологічно відповідальних форм відпочинку, які мінімізують негативний вплив на довкілля і сприяють збереженню біорізноманіття.

Для Карпатського регіону, де природні ресурси є основою туристичного потенціалу, впровадження принципів сталого розвитку має стати пріоритетом (табл. 2.4). Це передбачає використання «зелених» технологій, розвиток екологічного просвітництва, а також застосування систем сертифікації, що гарантують відповідність туристичних послуг екологічним стандартам.

Таблиця 2.4. Основні екологічні заходи, впроваджені в Карпатському регіоні для розвитку сталого туризму

Заходи	Опис	Вплив на розвиток туризму
Використання «зелених» технологій	Впровадження енергоефективних і екологічно чистих рішень	Зниження негативного впливу на довкілля
Екологічне просвітництво	Проведення тренінгів, лекцій, інформаційних кампаній	Підвищення обізнаності населення і туристів
Сертифікація туристичних послуг	Впровадження стандартів екологічної якості	Підвищення довіри туристів та конкурентоспроможності регіону

Джерело: на основі [23]

Іншим важливим напрямом є диверсифікація туристичного продукту, що дозволяє залучати ширший спектр відвідувачів і збільшувати тривалість їхнього перебування. Розвиток тематичних турів — екотуризм, агротуризм, культурно-історичні маршрути, гастрономічні подорожі, активні види

відпочинку — створює комплексний туристичний досвід, що відповідає різноманітним інтересам сучасних мандрівників. Зокрема, агротуризм, який передбачає безпосередню участь туристів у сільськогосподарських процесах, має потенціал для зближення туристів із місцевою спільнотою та ознайомлення їх із традиціями і побутом (табл. 2.5). Такий формат відпочинку сприяє економічному зростанню сіл і збереженню їх культурної автентичності.

Таблиця 2.5. Основні види сільського туризму в Карпатах та їх характеристика

Вид туризму	Основні особливості	Цільова аудиторія	Приклади маршрутів/послуг
Екотуризм	Відпочинок у природному середовищі	Природолюбители, сім'ї	Похід у гори, екскурсії в нацпарках
Агротуризм	Участь у сільськогосподарських процесах	Сім'ї, школярі, іноземні туристи	Робота на фермі, майстер-класи з кулінарії
Культурно-історичний	Відвідування пам'яток, фестивалів	Поціновувачі культури і історії	Екскурсії в музеї, відвідування ярмарків
Гастрономічний	Ознайомлення з місцевою кухнею	Гурмани, гастротуристи	Дегустації, фестивалі, кулінарні тури
Активний відпочинок	Спорт, пригоди, активні ігри	Молодь, спортсмени, любителі пригод	Велотури, рафтинг, лижний спорт

Джерело: на основі [2; 7; 26]

Великі можливості для розвитку відкриває створення туристичних кластерів — територіальних об'єднань, що включають різноманітних суб'єктів туристичної діяльності: господарства, готельні комплекси,

екскурсійні агенції, ремісників, громадські організації. Кластери забезпечують інтеграцію ресурсів, координацію дій та підвищення конкурентоспроможності регіону на туристичному ринку. Вони сприяють впровадженню інновацій, залученню інвестицій і формуванню сталих партнерств між бізнесом і владою. Кластери можуть стати каталізатором розвитку локальних ініціатив, сприяючи збереженню культурної спадщини і підтримці місцевих громад. В регіоні зареєстровано багато кластерів. Характеристики окремих з них наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6. Основні характеристики туристичних кластерів у Карпатському регіоні

Назва кластера	Склад учасників	Основні напрями діяльності	Переваги для регіону	Приклади проектів
Кластер «Карпатська гостинність»	Готелі, фермерські господарства, ремісники	Проживання, харчування, сувенірна продукція	Підвищення конкурентоспроможності, інтеграція бізнесу	Відкриття етно-садиб, ремісничі ярмарки
Кластер «Екоактивність»	Екскурсійні агентства, екологічні організації	Екотури, активний відпочинок	Збереження довкілля, просвітництво	Екотури, волонтерські проекти
Кластер «Культурна спадщина»	Музеї, культурні центри, громади	Культурно-історичні тури, фестивалі	Збереження традицій, залучення туристів	Фестивалі, виставки, майстер-класи

Джерело: на основі [14; 32]

Цифровізація туристичної сфери є важливим чинником модернізації і підвищення ефективності послуг. Впровадження онлайн-систем бронювання, мобільних додатків з інтерактивними картами і маршрутами, віртуальних турів, а також платформ для відгуків і рекомендацій забезпечує зручність для туристів і розширює можливості просування регіону. Цифрові інструменти сприяють оптимізації управління туристичними потоками і підвищенню рівня безпеки. Водночас розвиток цифрової інфраструктури стимулює створення нових робочих місць і підвищення кваліфікації персоналу.

Інфраструктурний розвиток залишається однією з найбільш актуальних проблем і водночас перспективних сфер удосконалення сільського туризму. Покращення дорожньої мережі, транспортного сполучення, розвитку житлового фонду, а також забезпечення об'єктів соціальної інфраструктури (медичних, культурних, освітніх) підвищує комфорт і безпеку туристів, створюючи умови для більш тривалого і різноманітного відпочинку. Важливою є підтримка місцевого бізнесу, який надає додаткові послуги, що доповнюють туристичний продукт.

Кадровий потенціал — ще один критично важливий фактор. Розвиток системи професійної підготовки, підвищення кваліфікації працівників туристичної галузі, а також формування позитивного ставлення населення до туризму забезпечують якість обслуговування і сприяють створенню сприятливого середовища для туристів. Освітні програми мають враховувати регіональну специфіку і включати знання з культурних особливостей, іноземних мов, сучасних технологій.

Особливу увагу необхідно приділяти розвитку партнерських відносин між державними органами, бізнесом та громадським сектором. Координація зусиль, спільне планування і реалізація стратегічних ініціатив сприяють більш ефективному використанню ресурсів і підвищенню результативності. Також важливо залучати місцеві громади до процесу прийняття рішень, що забезпечує врахування їх інтересів і підвищує рівень довіри.

Фінансова підтримка є необхідною складовою сталого розвитку сільського туризму. Важливе значення мають грантові програми, пільгові кредити, податкові стимули, а також залучення приватних інвестицій. Фінансові інструменти повинні бути орієнтовані на розвиток малого і середнього бізнесу, підтримку сімейних господарств, оновлення матеріально-технічної бази та інновації.

Маркетоорієнтованість і розвиток брендингу регіону — ключові напрямки підвищення привабливості Карпат на туристичному ринку. Важливо формувати унікальний туристичний образ, який відображає автентичність і конкурентні переваги регіону. Використання сучасних маркетингових інструментів, активна присутність у соціальних мережах, співпраця з туристичними блогерами і ЗМІ сприяють залученню нових цільових аудиторій.

Впровадження системи сертифікації та контролю якості послуг сприятиме підвищенню рівня довіри туристів і створенню позитивного іміджу. Сертифікація може включати екологічні, культурні та сервісні стандарти, що відповідають міжнародним вимогам сталого туризму. Це дозволить регіону виділитися на тлі інших туристичних напрямків і збільшити конкурентоспроможність.

Необхідно враховувати сучасні виклики, зокрема зміни клімату, економічні коливання і соціальні трансформації. Розробка адаптаційних стратегій і заходів допоможе забезпечити стійкість розвитку туризму та мінімізувати можливі ризики. Гнучкість і здатність до інновацій є запорукою успіху в умовах динамічних змін.

В цілому, перспективи розвитку сільського туризму в Карпатах пов'язані із комплексним підходом, що передбачає збереження природних і культурних ресурсів, розвиток інфраструктури і людського капіталу, впровадження сучасних технологій і формування сприятливого інвестиційного клімату. Такий підхід забезпечить сталий розвиток регіону,

економічний розвиток місцевих громад і створення високоякісного туристичного продукту.

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку сільського туризму в Карпатах важливим аспектом є формування інтегрованих туристичних маршрутів, які охоплюють кілька населених пунктів та включають різноманітні види активностей і культурних подій. Такі маршрути сприяють розподілу туристичних потоків, зменшують навантаження на окремі локації та створюють комплексний туристичний продукт, що підвищує привабливість регіону. Розробка маршрутів має базуватися на детальному аналізі природних, історичних і культурних об'єктів, а також враховувати інтереси різних категорій туристів.

Особливої уваги заслуговує розвиток гастрономічного туризму, який дедалі більше набирає популярності у світі. Карпатський регіон має унікальну кулінарну спадщину, яка включає традиційні страви, рецепти та кулінарні традиції різних етнічних груп. Відновлення та популяризація місцевої кухні сприяє збереженню культурної ідентичності, підтримці малих виробників продуктів харчування та створенню додаткових робочих місць. Розвиток гастрономічних фестивалів, майстер-класів і дегустаційних турів стимулює приїзд туристів у міжсезоння, що вирівнює туристичні потоки.

Поряд із розвитком нових видів туризму необхідно звернути увагу на збереження і популяризацію нематеріальної культурної спадщини, що включає традиції, обряди, ремесла, фольклор і мистецтво. Етнотуризм має великий потенціал, оскільки дозволяє туристам глибше зануритися в життя місцевих громад, відчувати автентичну атмосферу і взаємодіяти з культурними цінностями. Важливим напрямом є підтримка майстрів народних ремесел, організація виставок, ярмарків і майстер-класів, що формує додаткову мотивацію для відвідування сіл і сприяє розвитку локальної економіки.

Розвиток сільського туризму вимагає постійної уваги до проблем доступності регіону. Підвищення якості транспортної інфраструктури, створення зручних і безпечних маршрутів, організація транспортного сполучення з основними туристичними центрами України та суміжними країнами значно полегшує доступність Карпатського регіону. Особливо важливо впроваджувати екологічно безпечні транспортні рішення, що відповідають принципам сталого розвитку і не погіршують екологічний стан території.

Удосконалення системи управління туристичними ресурсами передбачає впровадження сучасних методів планування, моніторингу та оцінки ефективності туристичної діяльності. Створення інформаційних баз даних, проведення регулярних досліджень туристичних потоків і впливу туризму на навколишнє середовище дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення. Важливим є розвиток системи контролю якості послуг, що гарантує відповідність стандартам і підвищує рівень задоволеності туристів.

Підвищення інвестиційної привабливості Карпатського регіону є ключовим фактором для сталого розвитку сільського туризму [32]. Для цього необхідно створити сприятливі умови для інвесторів, що включає прозорість регуляторної політики, захист прав власності, спрощення процедур отримання дозволів та ліцензій, а також податкові пільги для суб'єктів туристичної діяльності. Активне залучення міжнародних інвестицій і партнерств сприятиме розвитку інфраструктури, впровадженню інновацій і підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Значну роль відіграє розвиток місцевого підприємництва, особливо малого і середнього бізнесу, що формує основу сільського туризму. Підтримка бізнесу має здійснюватися через освітні програми, консультації, фінансову допомогу і створення умов для обміну досвідом. Підвищення компетенції підприємців дозволяє підвищувати якість послуг, розширювати асортимент і адаптуватися до вимог ринку.

Особливе значення має формування позитивного ставлення місцевого населення до туризму. Активна участь громад у процесах планування і реалізації туристичних проектів сприяє соціальній інтеграції і підвищенню рівня довіри. Проведення освітніх кампаній, залучення місцевих жителів до культурних і туристичних заходів формує спільне розуміння цілей і завдань розвитку туризму.

Окрему увагу необхідно приділити питанням безпеки туристів, що включає медичне обслуговування, пожежну безпеку, охорону природних територій і контроль за дотриманням правил поведінки. Розробка системи реагування на надзвичайні ситуації, забезпечення доступу до інформації та підвищення кваліфікації персоналу є запорукою створення комфортних і безпечних умов для відпочинку.

Підсумовуючи, можна відзначити, що перспективи розвитку сільського туризму в Карпатах залежать від комплексного підходу, що поєднує збереження природних і культурних ресурсів, розвиток інфраструктури і людського капіталу, впровадження сучасних технологій, підвищення інвестиційної привабливості і формування партнерських відносин між усіма учасниками туристичного процесу. Такий підхід дозволить забезпечити сталий розвиток регіону, збереження його унікальності і підвищення добробуту місцевих громад.

Значним потенціалом для розвитку сільського туризму в Карпатах володіє використання цифрових технологій і інноваційних рішень. Сучасні інформаційні платформи, мобільні додатки, онлайн-сервіси бронювання та віртуальні тури стають невід'ємною складовою туристичної індустрії. Впровадження таких технологій дозволяє не лише підвищити якість обслуговування, а й зробити інформацію про туристичні послуги доступнішою для широкого кола користувачів. Використання соціальних мереж і блогерів сприяє популяризації регіону, залученню молодіжної аудиторії і формуванню позитивного іміджу Карпат.

Важливою складовою стратегії розвитку є екологічна відповідальність і сталий туризм. Збереження природного середовища, охорона біорізноманіття, запобігання деградації ландшафтів – це ключові завдання, які мають бути інтегровані у всі етапи туристичного планування. Екологічні стандарти, сертифікація екотуристичних об'єктів, просвітницькі програми для туристів і місцевих жителів сприяють формуванню культури відповідального туризму, що захищає природні ресурси для майбутніх поколінь.

Особливий акцент варто зробити на розвитку інфраструктури зеленого туризму, зокрема створенні екологічно чистих готелів, кемпінгів, туристичних стоянок, пунктів прокату велосипедів та іншого обладнання для активного відпочинку. Застосування енергоефективних технологій, використання місцевих будівельних матеріалів, систем сортування і переробки відходів підвищує екологічність туристичного продукту і відповідає світовим трендам.

Розвиток сільського туризму в Карпатах тісно пов'язаний із формуванням нових форм співпраці між державним сектором, приватним бізнесом і місцевими громадами. Механізми державної підтримки мають бути спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку туристичного бізнесу, інфраструктури і соціальних ініціатив. Водночас важливо залучати громадські організації, що працюють у сфері охорони природи, культури і розвитку туризму, а також місцеве населення до процесів прийняття рішень, реалізації проектів і моніторингу результатів.

Важливим напрямом є також розвиток кадрового потенціалу. Підготовка кваліфікованих кадрів для сільського туризму, підвищення компетенцій працівників сфери послуг, розвиток програм професійного навчання і перепідготовки, особливо з урахуванням специфіки регіону, є необхідними для забезпечення високої якості туристичного продукту. Впровадження навчальних курсів із знаннями іноземних мов, культурології,

екології та технологій обслуговування підвищує конкурентоспроможність регіону на міжнародному рівні.

Додатково, розвиток культурних та мистецьких подій, фестивалів, виставок і спортивних заходів створює яскраву атмосферу і приваблює туристів у різні пори року. Сприяння організації тематичних подій і свят сприяє розширенню туристичного сезону, залученню нових категорій відвідувачів і збільшенню доходів місцевих громад.

Розвиток міжнародного співробітництва відкриває нові можливості для обміну досвідом, залучення інвестицій, проведення спільних маркетингових кампаній і створення транскордонних туристичних маршрутів. Співпраця з європейськими та світовими туристичними організаціями сприяє адаптації найкращих практик, впровадженню стандартів якості і підвищенню рівня безпеки туристів.

Крім того, важливо впроваджувати системи моніторингу і оцінки впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону. Збір і аналіз статистичних даних про туристичні потоки, поведінку споживачів, економічні показники та екологічний стан дають змогу коригувати стратегії розвитку, оптимізувати ресурси і попереджати можливі негативні наслідки.

З огляду на все вищесказане, розвиток сільського туризму в Карпатах має ґрунтуватися на принципах сталості, інноваційності, соціальної відповідальності та партнерства. Тільки комплексний підхід, який враховує природні, культурні, соціальні і економічні фактори, забезпечить успішний розвиток галузі, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя місцевих жителів і збереження унікальної природи Карпат для майбутніх поколінь.

ВИСНОВКИ

Сільський туризм у Карпатах є одним із найперспективніших напрямів розвитку туристичної галузі, який здатен не лише значно вплинути на соціально-економічний розвиток регіону, а й сприяти збереженню культурної та природної спадщини. Сутність сільського туризму полягає у поєднанні відпочинку, пізнавальної діяльності та занурення у місцеве середовище з урахуванням природних та культурних особливостей території. Це створює унікальні можливості для формування туристичних продуктів, що відповідають потребам різних категорій відпочивальників.

Аналіз законодавчої бази і державної політики в сфері сільського туризму дозволяє відмітити, що на державному рівні існують певні нормативно-правові акти, спрямовані на його підтримку, проте потребує покращення в частині стимулювання інвестицій, розвитку інфраструктури та захисту прав учасників ринку. Державна політика повинна стати більш системною і цілісною, забезпечуючи всебічну підтримку і координацію між різними рівнями влади і учасниками туристичного процесу.

Карпатський регіон має унікальні природні та культурні передумови для розвитку сільського туризму. Різноманіття ландшафтів, багатство флори і фауни, унікальні етнографічні особливості створюють широку базу для формування різноманітних туристичних продуктів. Однак ці переваги поєднуються з певними проблемами, такими як недостатній рівень інфраструктури, обмежена транспортна доступність, низька якість послуг, а також нестача кваліфікованих кадрів.

Аналіз сучасного стану сільського туризму у Карпатах показав, що галузь знаходиться на стадії формування і має значний потенціал для зростання. Водночас є суттєві виклики, серед яких нерівномірний розвиток територій, сезонність туристичного потоку, екологічні загрози та соціальні проблеми місцевого населення.

Проблеми і виклики сільського туризму у Карпатах мають комплексний характер і включають недостатній рівень інвестицій, недосконалу

законодавчу базу, відсутність ефективних механізмів управління, недостатню освіченість і кваліфікацію працівників туристичної сфери, а також низький рівень координації між різними учасниками ринку. Важливо також враховувати екологічні ризики, пов'язані з перевантаженням природних територій, а також соціальні аспекти, зокрема потребу у залученні місцевих громад до туристичної діяльності.

Перспективи розвитку сільського туризму у Карпатах пов'язані з реалізацією комплексного підходу, який включає покращення законодавчої та нормативної бази, розвиток інфраструктури, підвищення інвестиційної привабливості, впровадження інноваційних технологій та екологічних стандартів, а також активне залучення місцевих громад до управління туристичним процесом. Серед основних напрямів удосконалення варто відзначити створення інтегрованих туристичних маршрутів, розвиток гастрономічного і етнотуризму, підтримку малого і середнього підприємництва, розширення освітніх програм та просування регіону на міжнародному рівні.

Особливу увагу необхідно приділяти розвитку інфраструктури — не лише транспортної, але й сервісної, що включає розбудову готельного фонду, облаштування місць відпочинку, впровадження сучасних систем бронювання та інформаційного забезпечення. Цифровізація туристичних послуг відкриває нові можливості для популяризації регіону і залучення молодіжної аудиторії, що є важливим фактором для сталого розвитку галузі.

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що сільський туризм у Карпатах — це перспективна сфера, що потребує системної уваги і розвитку. Забезпечення сталості та конкурентоспроможності галузі можливе лише за умови дотримання принципів сталого розвитку, ефективного управління, інвестиційної підтримки та активного залучення місцевого населення. Тільки за таких умов Карпати зможуть зберегти свою унікальність, привабливість і забезпечити сталий економічний розвиток регіону на довгі роки вперед.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко М.І. Соціально-економічні аспекти розвитку сільського туризму в Карпатах // Економіка регіону. — 2020. — № 2. — С. 56–67.
2. Відпочинок в Карпатах — КАРПАТИ.INFO. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.karpaty.info/ua/>
3. Державне агентство розвитку туризму України. Режим доступу: <https://tourism.gov.ua>)
4. Державна служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Дидів І. Дидів А. Агротуризм як вид підприємницької діяльності на селі.. Львів: Сполом, 2024. 264 с
6. Дутчак С. В. Управління регіональним розвитком туризму : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. 128 с.,
7. ДСТУ 8302-2015. Географічні дані. Термінологія і визначення. – Київ: Мінекономрозвитку України, 2015
8. ДСТУ 8301-2015. Статистичні дані. Загальні вимоги. – Київ: Мінекономрозвитку України, 2015.
9. Закон України «Про туризм». Режим доступу:: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України «Про особисте селянське господарство». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
11. Іванова О. П. Класифікація видів сільського туризму / О. П. Іванова // Географія і туризм. – 2020. – Вип. 1. – С. 33–39.
12. Клименко О.І. Природно-кліматичні умови Карпатського регіону // Географія України. – 2018. – Вип. 45. – сС. 123–135.
13. Коваленко І. В. Туризм і розвиток сільських територій / І. В. Коваленко. – Київ, 2019. – С. 45–47.
14. Ковальчук О.В. Туристичні кластери як інструмент регіонального розвитку. — Львів: ЛНУ, 2020. — 188

- 15.Кудла Н. С. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 152 с
- 16.Липчук В. В., Дидів І. Б. Значення агротуристичного підприємництва у розвитку сільських територій в Україні. Вісник Львівської комерційної академії: серія економічна. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. Вип. 43. С. 96-100.
- 17.Липчук В. В., Липчук Н. В., Солтис О. Г. Підприємництво в розвитку інтегрованого сільського господарства і сільських територій. Львів: Сполом, 2013. 309 с.
- 18.Липчук В., Липчук Н. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку. Львів: Сполом, 2008. 160 с.
- 19.Липчук В.В., Липчук Н.В. Агротуризм у Європейському Союзі. Євроінтеграційні перспективи розвитку аграрної економіки України : колективна монографія / за заг. редакцією Гримака О.Я. Львів : ННБК “АТБ”, 2023. 601-652. ISBN 978-966-2042-65-8. DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5-17>
20. Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник– Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В., 2022. – 534 с.
- 21.Мацюк Л. В селі туриста приймає не один власник агрооселі, а вся громада. Туризм сільський зелений. Київ, 2013. №1. С. 28-29
- 22.Мельник В. Г. Особливості розвитку сільського туризму в Україні / В. Г. Мельник // Туризм і регіони. – 2022. – Вип. 5. – С. 70–75.
- 23.Мельник В.В. Екологічний туризм в Україні: стан і перспективи розвитку. — Львів: Вид-во ЛНУ, 2019. — 256 с.
- 24.Офіційний портал Міністерства культури та інформаційної політики України. Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/>
- 25.Петрова Н. М. Сільський туризм: сучасні тенденції / Н. М. Петрова // Туристичний бізнес. – 2021. – Вип. 3. – С. 22–28.
- 26.Петренко І.С. Туристичний потенціал Карпатського регіону: сучасний стан і перспективи. — Київ: Туризм, 2021. — 312 с.

- 27.Податковий кодекс України. Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- 28.Семенова Т. С. Особливості розвитку сільського туризму в Україні / Т. С. Семенова. – Львів, 2018. – С. 58–62.
- 29.Спілка сільського зеленого туризму України. Електронний ресурс.
Режим доступу: <https://www.greentour.com.ua/>
- 30.Ставська Ю. В. Сільський зелений туризм як напрям розвитку сільських територій. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 1. С. 83-95
- 31.Тищук І. В. Методика оцінки стану та перспективності розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія / за наук. ред. проф. Волошина І. М. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 390 с. С. 105–117.
- 32.Управління туризму Департаменту розвитку Львівської міської ради.
Режим доступу: <https://city-adm.lviv.ua/lmrdownloads/analizrynkuturystiv.pdf>
- 33.Черниш Л.В. Туризм в Україні: теорія і практика розвитку. — К., 2018. — 320 с.
- 34.European Network for Rural Development. Rural tourism in the EU: Trends and challenges. – Brussels, 2021